

MITKÄ OVAT 1980-LUVUN TAVOITTEET?

Puolueiden tavoitteiden analysointia

Tatu Vanhanen

ABSTRACT

What Are the Aims of the 1980s? An Analysis of the Objectives of Parties

The purpose of this article is to analyse the constitutional reform proposals presented by Finnish political parties since the 1970s and to find out what the reform proposals are which seem to have the support of at least 2/3 of the Finnish Parliament. It was found that the left-wing parties have changed their points of view in some significant issues in the 1980s. It was concluded that a sufficient majority seems to agree only on a few reforms, of which the most important concerns the system of presidential elections. The parties agree to change presidential elections into the direction of a more direct popular vote.

Puolueiden näkemykset valtiosäännön uudistamisen tarpeesta ja tavoitteista poikkesivat 1970-luvulla niin suuresti toisistaan, ettei koko uudistuksesta tullut mitään. Vasemmiston tavoitteena oli ylimpien valtioelinten valtasuhteiden olennainen muuttaminen, kun taas ei-sosialististen puolueiden uudistustavoitteet useimmissa tapauksissa rajoittuivat joihinkin yksityiskohtiin. Toiselle valtiosääntökomitealle v. 1974 antamissaan lausunnoissa puolueet määrittelivät yksityiskohtaisesti omat valtiosääntöä koskevat uudistustavoitteensa (ks. Toisen valtiosääntökomitean mietintö 1975).¹ Ovatko puolueiden tavoitteet myös 1980-luvulla samat, on kysymys, johon on vaikea saada täsmällistä vastausta, koska puolueet eivät ole joutuneet vuoden 1974 jälkeen määrittelemään uudelleen yksityiskohtaista kantaansa valtiosäännön uudistamiseen. Useimpien puolueiden periaatteellinen kanta näyttää pysyneen jokseenkin samana. Sen vuoksi aloitan puolueiden kannanottojen analysoinnin niiden valtiosääntökomitealle antamista lausunnoista. Vertailun pohjaksi luettelen kunkin puolueen osalta sen keskeisimmät tavoitteet (mt. 149—192).²

Puolueiden uudistustavoitteet v. 1974

SDP:n hyvin lyhyen lausunnon mukaan sen keskeisimpinä tavoitteina ovat:
1) enemmistön tahdon toteutumista lainsäädännössä ehkäisevien ja jarrutta-

vien määränemmistö- ja lepäämäänjättämissäännösten tarkistaminen, 2) omaisuuden suoja koskevien säännösten tarkistaminen, 3) kansalaisten sosiaalisten, taloudellisten ja sivistyksellisten perusoikeuksien ottaminen perustuslakiin, 4) valiokunta- ja ryhmäaloitteiden ottaminen valtiopäiväjärjestykseen, 5) valtioneuvoston asettamista ja vapauttamista koskevan ratkaisuvallan antaminen eduskunnan enemmistölle, 6) eduskunnan hajoitusoikeuden poistaminen presidentiltä, 7) ennenaikaisten vaalien määräämisen tekeminen eduskunnan myötävaikutuksesta riippuvaksi, 8) presidentin lykkäävän veto-oikeuden poistaminen, 9) presidentille kuuluvan asetuksenanto-oikeuden poistaminen, 10) tasavallan presidentin vaalin siirtäminen eduskunnalle ja 11) kansalaisten nykyistä parempien osallistumismahdollisuuksien turvaaminen perustuslaissa mm. siten, että työntekijöiden osallistumisesta yritysten hallintoon voidaan säätää lailla.

SKDL:n keskeisenä vaatimuksena on v. 1974 annetun lausunnon mukaan perustuslakien kokonaisuudistus. Siinä yhteydessä eduskunnasta on muodostettava keskeinen valtioelin, jonka rinnalla ei ole muita sen kanssa kilpailevia toimielimiä. Yksityiskohtaisiin uudistustavoitteisiin sisältyvät mm. seuraavat: 1) ulkopolitiikan peruslinja on määriteltävä perustuslaissa, 2) puolustusvoimien tulee olla eduskunnan harjoittaman parlamentaarisen valvonnan alaisena, 3) eduskunnan on voitava itse muodostaa hallitus valitsemalla puhemiehen esityksestä pääministeri, 4) presidentin oikeus hajoittaa eduskunta on siirrettävä eduskunnalle itselleen, 5) presidentin lykkäävä veto-oikeus on poistettava ja korvattava palauteoikeudella, 6) eduskunnan on voitava tarkastaa asetukset, 7) eduskunnan aloitevaltaa on vahvistettava ottamalla käyttöön uusina aloitemuotoina ryhmäaloite, yhteisaloite ja valiokunta-aloite, jotka eivät ole sidotut määrä-aikaan, 8) presidentin vaali on siirrettävä eduskunnalle, 9) eduskunnan vaalikausi on lyhennettävä kolmeen vuoteen, 10) eduskunnan on valittava ylimpien tuomioistuinten jäsenet, 11) kansalaisten taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet on otettava perustuslakiin juridisesti sitovina normeina, 12) omaisuuden perustuslain suoja on vähennettävä muun kuin henkilökohtaisen omaisuuden, mukaan lukien pienviljelijöiden maa- ja metsäomaisuuden, osalta, 13) poikkeuksien tekemisestä perustuslakiin on luovuttava kokonaan, 14) perustuslain muuttaminen on tehtävä pääsääntöisesti mahdolliseksi kahden eduskunnan yksinkertaisella enemmistöllä, mutta taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet on suojattava voimakkaammin ja hengen turvaa ja poliittisia perusoikeuksia voitaisiin muuttaa vain perustuslakien kokonaisuudistuksen yhteydessä, ja 15) lakien lepäämään jättämisestä tulee luopua.

SKP:n kannanotot ovat pääosaltaan samat kuin SKDL:n, mutta eräiltä osin yksityiskohtaisemmat. Lisätavoitteiksi SKP asettaa mm. seuraavat: 1) verolait on voitava säätää yksinkertaisella enemmistöllä, mutta työtätekevien verotuksen lisäämisestä voitaisiin päättää vain 2/3 enemmistöllä, 2) paikallisten asukkaiden on valittava tuomioistuinten jäsenet ja 3) miesten ja naisten samapalkkaisuus ja muu yhdenvertaisuus on turvattava perustuslain säännöksellä.

Keskustapuolueen lausunnon mukaan sen keskeisimpiin tavoitteisiin sisältyvät seuraavat: 1) eduskunnan on voitava perustaa yksityisiä tapauksia varten tutkimus- ja selvitysvaliokuntia, 2) eduskunnan on voitava vapauttaa tasavallan presidentti tehtävistään 3/4 määräenemmistöllä oikeudellisin perustein, 3) perustuslakiin on otettava vapaata puolueuudostusta koskeva säännös, 4) eduskuntavaaleihin äänikynnys, 5) ääni voitava antaa puolueelle tai yksityiselle ehdokkaalle, 6) perustuslakiin säännös, joka oikeuttaa rajoittamaan ehdokaiden vaalimainontaa lailla, 7) presidentti on valittava välittömällä kansanvaalilla, mutta jos kukaan ei saa ehdotonta enemmistöä, niin samalla kertaa valitut valitsijamiehet valitsevat presidentin viiden eniten ääniä saaneen ehdokkaan keskuudesta, 8) perustuslakiin on otettava säännös neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä, 9) valiokunta-aloite otettava käyttöön, 10) perustuslakien säätämisyjärjestelmää on muutettava sillä tavoin, että kiireelliseksi julistamiseen tarvittava määräenemmistö alennetaan 3/4:aan, 11) tasavallan presidentin veto-oikeus on poistettava, 12) asetuksenanto-oikeus siirrettävä presidentiltä valtioneuvostolle, 13) taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet on tehokkaasti turvattava, ja 14) perustuslain noudattamisen valvonta on annettava eduskunnan valitseman, mutta sen ulkopuolisen valvontaelimen tehtäväksi.

Kokoomus korostaa launnonssaan, että nykyiset perustuslakimme ovat säilyttäneet elinvoimansa. Puolue pitää kuitenkin tarpeellisena mm. seuraavia muutoksia: 1) perustuslaissa todettava, että poliittinen järjestelmämme rakentuu vapaan puolueuudostuksen pohjalle, 2) vaalijärjestelmässä on siirryttävä parittomien lukujen järjestelmään, 3) suhteellisuuden edelleen parantamiseksi on otettava käyttöön lisämandaattijärjestelmä, 4) eduskuntavaaleihin äänikynnys, 5) presidentti valittava suoralla kansanvaalilla, mutta jos kukaan ei saa ehdotonta enemmistöä, samalla kertaa valitut valitsijamiehet valitsevat presidentin, 6) neuvoo-antava kansanäänestys, 7) konfiskatorinen eli pakko-oton luontoinen verotus on kiellettävä, 8) eduskunnan on saatava äänestää presidentin asettamasta pääministeriehdokkaasta ja, jos presidentin ehdokas tulee hylätyksi, saatava itse valita pääministeri.

Ruotsalaisen kansanpuolueen uudistustavoitteina ovat lausunnon mukaan mm. seuraavat: 1) eduskunnan on asetettava erityinen tarkastusvaliokunta seuraamaan vallankäyttöä, 2) presidentin lykkäävä veto-oikeus poistettava muissa kuin perustuslakiasioissa, 3) presidentille lakien palauteoikeus, 4) presidentin vaali suoraksi kansanvaaliksi, mutta jos kukaan ei saa enemmistöä, samalla kertaa valitut valitsijamiehet valitsevat presidentin, 5) lakiehdotukset, jotka sisältävät poikkeuksen perustuslakiin, on voitava julistaa kiireelliseksi 3/4 määräenemmistöllä, 6) verolait on voitava säätää yksinkertaisella enemmistöllä, 7) neuvoo-antava kansanäänestys, 8) vapaasta puolueuudostuksesta säännös perustuslakiin, 9) sosiaaliset, taloudelliset ja sivistykselliset perusoikeudet perustuslakiin, 10) etnisten vähemmistöjen, kuten mustalaisten ja saamelaisten, perusoikeudet on taattava, ja 11) valtiosääntötuomioistuin voitaisiin perustaa.

SMP:n keskeisimpinä tavoitteina ovat seuraavat uudistukset: 1) pakkosotalisoiminen ja pakkokansallistaminen on kiellettävä perustuslaissa, 2) eduskunnan vaalikausi on lyhennettävä kolmeen vuoteen, 3) presidentti valittava kaksivaiheisella suoralla kansanvaalilla, 4) presidentin toimikaudet rajoitettava kahteen nelivuotiskauteen, 5) kansanaloite otettava käyttöön, 6) kansanäänestykset ja 7) sosiaaliset perusoikeudet.

Liberaalinen kansanpuolue esitti mm. seuraavia muutoksia perustuslakien yksityiskohtiin: 1) presidentille kuuluvat hallitusvallan tehtävät saatettava parlamentaarisen valvonnan alaisiksi, 2) tutkimusvaliokuntia eduskuntaan, 3) vaalijärjestelmässä on siirryttävä parittomien lukujen järjestelmään, jota täydennetään tasauspaikkajärjestelmällä, 4) vaalirenkaat sallittava, 5) presidentti valittava kaksivaiheisella suoralla kansanvaalilla, 6) neuvoa-antavat kansanäänestykset, 7) eduskunnan hajoitusoikeus valtioneuvostolle, 8) uusiksi aloite-
muodoiksi valiokunta- ja yhteisaloitteet, 9) perustuslain kiireelliseksi julistamiseen tarvittava määräenemmistö alennettava 3/4:aan, 10) verolait päätettävä yksinkertaisella enemmistöllä, 11) lakien lepäämään jättämiseen tarvittava määräenemmistö nostettava 2/5:aan, 12) presidentin lykkäävä veto-oikeus poistettava, 13) hallitukselle lakien palauteoikeus, 14) ennen hallituksen muodostamista eduskunnan on hyväksyttävä presidentin esittämä pääministeri, 15) hallituksen päätökset tehtävä hallituksen enemmistön mielipiteen mukaan, paitsi presidentin toimivaltaan nimenomaan määrätyissä asioissa, 16) sosiaaliset perusoikeudet ja 17) perustuslakien noudattamisen valvonta annettava valtiosääntötuomioistuimelle.

Suomen Kristillisen Liiton uudistustavoitteista mainittakoon seuraavat: 1) presidentti valittava kaksivaiheisella suoralla kansanvaalilla, 2) neuvoa-antava kansanäänestys ja myös ratkaiseva kansanäänestys tehtävä mahdolliseksi, 3) perustuslakiin voitava tehdä muutoksia vain sen tekstiä muuttamalla, 4) presidentin lykkäävä veto-oikeus poistettava, 5) eduskunnan saatava äänestää presidentin asettamasta pääministeriehdokkaasta, 6) sosiaaliset perusoikeudet, 7) perustuslaissa taattava hengen turva myös syntymättömille sikiöille ja 8) perustuslakien noudattamisen valvonta annettava valtiosääntötuomioistuimelle.

Suomen Perustuslaillisen Kansanpuolueen uudistuslistan pääkohtina ovat seuraavat vaatimukset: 1) presidentti on sidottava päätöksenteossa ministeristön enemmistön mielipiteeseen, 2) presidentti valittava kaksivaiheisella suoralla kansanvaalilla, 3) eduskunnan saa hajoittaa vain sen omalla suostumuksella, 4) neuvoa-antavat kansanäänestykset, 5) konfiskatorinen verotus kiellettävä, 6) perustuslaista voitava tehdä poikkeuksia vain perustuslain tekstiä muuttamalla, 7) vaalien suhteellisuutta parannettava lisämandaattijärjestelmällä, 8) perustuslakiin on otettava säännös turvapaikkaoikeuden myöntämisestä poliittisille ja muille pakolaisille ja 9) perustuslakien noudattamisen valvonta on annettava valtiosääntötuomioistuimelle.

Lausunnoissa laajinta kannatusta saaneet uudistushankkeet

Puolueiden esittämien uudistustavoitteiden vertailu paljastaa kaikilla puolueilla olevan erityisiä toiveitaan, joilla ei näytä olevan laajempaa kannatusta muiden puolueiden keskuudessa, mutta puolueilla on myös monissa kohdin yhteneväisiä näkemyksiä (vrt. Merikoski 1978, 17—49). Oheisessa taulukossa esitetään yhteenvedo tärkeimmistä uudistushankkeista, joilla lausuntojen perusteella on 2/3:n tai vähintään 40 prosentin kannatus eduskunnassa.³

Määräenemmistösäännöksistä tärkeimmät koskevat perustuslainsäätämisyjärjestystä ja yhtä vuotta pitempien verolakien säätämistä sekä lakien lepäämään jättämistä, johon riittää 1/3 määrävähemmistö. Vasemmistopuolueet kannattavat periaatteessa perustuslain säätämisenmenettelyn muuttamista sellaiseksi, että perustuslaki voitaisiin hyväksyä kahdessa eduskunnassa yksinkertaisella enemmistöllä tai, jos laki julistetaan kiireelliseksi 2/3 enemmistöllä, jo saman vaalikauden aikana. Muut puolueet eivät ole tähän kantaan yhtyneet. Verolakien yksinkertaisella enemmistöllä hyväksymistä kannattaa vasemmiston lisäksi myös RKP, mutta tälläkään hankkeella ei ole 2/3 enemmistöä. Lakien lepäämään jättämisen poistamista eduskunnan ei-sosialistinen enemmistö ei kannata. Sen sijaan näyttäisi mahdolliselta saada 2/3 enemmistö vähäisemmälle uudistukselle, nimittäin ehdotukselle, joka tähtää kiireelliseksi julistamiseen tarvittavan määräenemmistön alentamiseen 3/4:aan.

Presidentin valtaoikeuksien poistamisedotuksista laajinta kannatusta nauttii ehdotus presidentin lykkäävän veto-oikeuden poistamisesta. Sen takana on lausuntojen perusteella 2/3 eduskunnasta. Veto-oikeuden korvikkeeksi tarkoitettu lakien palauteoikeus annettaisiin valtioneuvostolle tai presidentille. Asetuksenanto-oikeuden poistamista presidentiltä ja siirtämistä valtioneuvostolle kannattaa myös 2/3 eduskunnasta. Sen sijaan enemmistö haluaisi jättää presidentille eduskunnan hajoitusoikeuden.

Lausuntojen perusteella 2/3 eduskunnasta haluaisi hallituksen muodostamisessa siirtää valtaa presidentiltä eduskunnalle. Eduskunnan olisi saatava valita pääministeriehdokas. Tämä tietäisi merkittävää muutosta nykyiseen järjestelmään, mutta on kyseenalaista, ovatko kaikki hanketta kannattaneet puolueet edelleen tällä kannalla. Presidentin päätöksenteon sitomista ministeristön enemmistön mielipiteeseen kannattaa lausuntojen perusteella noin puolet eduskunnasta.

Presidentin vaalia koskevassa asiassa puolueiden lausunnoissa esitetyt näkemykset poikkeavat jyrkästi toisistaan. Vasemmisto on vaatinut vaalin siirtämistä eduskunnalle, kun taas ei-sosialistiset puolueet ehdottavat vaalittavan muuttamista välittömän kansanvaalin suuntaan.

Äänikynnyksen käyttöönottoa eduskuntavaaleissa ovat lausunnoissaan ehdottaneet vain Keskustapuolue ja Kokoomus. Sen sijaan lähes kaikki puolueet ovat lausunnoissaan kannattaneet eduskunnan aloitevallan laajentamista. Myös perusoikeuksien lujittamisella ja laajentamisella on laaja periaatteellinen kannatus, mutta yksityiskohdissa puolueiden tavoitteet poikkeavat, näin varsinkin

omaisuuden suojan osalta. Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten perusoikeuksien ottamista perustuslakiin kannattaa selvästi 2/3 eduskunnasta, mutta kannanotot ovat epämääräisiä ja yksityiskohdissaan niin paljon poikkeavia, että uudistuksen toteuttaminen on osoittautunut vaikeaksi. Ei-sosialistiset puolueet ottivat lausunnoissaan myönteisen kannan neuvoa-antaviin kansanäänestyksiin, mutta ratkaiseviin kansanäänestyksiin puolueet suhtautuvat lähes laidasta laitaan kielteisesti. Eduskunta on ilmeisen haluton siirtämään omaa valtaansa kansalle päin.

Perustuslakien noudattamisen valvontaa koskevassa kysymyksessä puolueiden näkemykset poikkeavat niin suuresti, ettei nykyisen tilanteen olennainen muuttaminen näytä todennäköiseltä. Useimmat ei-sosialistiset puolueet kannattavat valtiosääntöuomioistuimen tai muun vastaavan toimielimen perustamista, kun taas vasemmisto ja lausunnossaan myös kokoomus haluavat jättää tehtävän eduskunnalle itselleen.

Puolueiden 1980-luvun kannanotot

Puolueiden virallinen kanta valtiosäännön uudistamiseen ei ole muuttunut v. 1974 valtiosääntökomitealle annettujen lausuntojen jälkeen, mutta eräisiin yksityiskohtiin puolueet ovat joutuneet määrittelemään kantansa uudelleen. Tämä on erityisen selvästi nähtävissä SDP:n kohdalla. Vuoteen 1981 saakka puolueen kannanotot valtiosäännön uudistamiseen pysyivät vuoden 1974 lausunnossa omaksutulla linjalla (ks. SDP 1977, 1978, 1981a). Ensimmäisenä kannantarkistuksena SDP vuoden 1981 lopulla omaksui aikaisempaa myönteisemmän kannan kansanäänestyksiin (ks. SDP 1981b). Vuoden 1982 presidentinvaalin jälkeen SDP ryhtyi miettimään uudelleen kantaansa presidentin vaalitapaan ja presidentin valtaoikeuksiin. Syksyllä 1982 puolue järjesti kansanedustajaehdokkaita koskeneen jäsenäänestyksen yhteydessä presidentin vaalitapaa koskevan jäsenkyselyn. Siinä 67.8 % ilmoitti kannattavansa suoraa kansanvaalia, 23.6 % nykyistä järjestelmää ja vain 7.7 % eduskunnan suorittamaa vaalia. Tulos oli jyrkästi ristiriidassa puolueen aikaisemmin omaksuman kannan kanssa. Puoluesihteri Liikanen kommentoi tulosta SDP:n puolueuuevoston kokouksessa 17. 11. 1982 seuraavasti: »Tulos on niin selvä, että se vaikuttaa ratkaisevasti puolueen päätöksiin. Jo viime puoluekokouksessa oli aistittavissa mielipiteiden muutos ja jäsenäänestys on sen vahvistanut» (Liikanen 1982). Virallisesti puolue suorittanee kannantarkistuksensa vasta vuoden 1984 puoluekokouksessa. On todennäköistä, että SDP:n kanta myös presidentin valtaoikeuksiin muuttuu.

Myös SKDL on ottanut valtiosääntökysymyksen uudelleen käsiteltäväksi puolueen sisällä. Keskustelu koskee erityisesti presidentin vaalitapaa ja valtaoikeuksia sekä perusoikeussäännöksiä. Neuvoa-antaviin kansanäänestyksiin SKDL omaksui varauksellisesti myönteisen kannan vuoden 1981 lopulla (ks. SKDL 1980, 1981, 1982a, 1982b, Sosialistinen Lakimiesseura 1983). Valtiosään-

töä koskeviin uudistushankkeisiin SKDL määritteli kantansa toukokuussa 1982. Se ilmoitti voitavansa suostua presidentinvaalin muuttamiseen välittömäksi kansanvaaliksi siinä tapauksessa, jos tasavallan presidentin valtuuksia samanaikaisesti supistetaan nykyisestään. SKDL pitää välttämättömänä seuraavia supistuksia presidentin toimivaltaan: 1) ministeristön asettamisvalta siirrettävä eduskunnalle, jolle myös annetaan yksinomainen valta vapauttaa ministeristö tehtävistään, 2) presidentiltä on poistettava valta hajoittaa eduskunta ja ennenaikaisten vaalien määrääminen tehtävä riippuvaksi eduskunnan myötävaikutuksesta, 3) presidentin veto-oikeus poistettava ja hallitukselle annettava valta palauttaa lakiehdotus eduskunnassa uudelleen käsiteltäväksi ja 4) sotatilan julistaminen tehtävä riippuvaksi eduskunnan myötävaikutuksesta. Toisena vaihtoehtona SKDL mainitsee nykyisen välillisen vaalitavan jatkamisen sillä muutoksella, että valitsijamiesten oikeus äänestää ehdokasta valitsijamieskokouksessa rajoitetaan ennen valitsijamiesvaaleja virallisesti asetettujen ehdokkaiden piiriin. Määräenemmistö säännöksistä kannanotossa huomautetaan, että »jos omaisuudenturvasäännöstä tai sen tulkintaa voidaan lieventää siten, ettei se estä Länsi-Euroopassa tavanomaista talouselämän sääntelyä eduskunnassa tehtävin enemmistö päätöksin, eivät paineet perustuslainsäädäntöjärjestyksen tarkistamiseksi ole niin suuret kuin tähän asti». Lepäämäänjättämissäännöksen poistamista SKDL pitää edelleen välttämättömänä. Uutena ideana kannanotossa viitataan kansanaloitteen käyttöönottoon. Perusoikeusuudistusta SKDL pitää erittäin tärkeänä valtiosäännön osittaisuudistuksena, johon tulisi pikaisesti ryhtyä.

Keskustapuolueen ainoa merkittävä uusi kannanotto valtiosäännön uudistamiseen sisältyy puoluehallituksen kannanmäärittelyyn 20. 5. 1982. Puoluehallitus toisti aikaisemman kantansa perusoikeuksiin ja tasavallan presidentin vaalitapaan sekä presidentin asemaan. Uutena kannanottona oli huomautus, ettei puolue vastusta presidentin uudelleen valinnan lainsäädännöllisiä rajoituksia, vaikka ei pidäkään niitä tarpeellisina. (Keskustapuolue 1982; Rihti 1982; Maa-laisliitto . . . 1982.)

Kokoomuksen virallinen kanta valtiosääntöuudistukseen on pysynyt ennallaan (Kaila 1983), mutta puolueen eduskuntaryhmä asettui kannanotossaan 16. 2. 1983 valtiosääntötuomioistuimen perustamisen kannalle (Uusi Suomi 17. 2. 1983). Muiden puolueiden kannanotoissa ei näytä tapahtuneen merkittäviä muutoksia toiselle valtiosääntökomitealle annettujen lausuntojen jälkeen (SMP 1982).

Puolueiden kannanotoissa 1980-luvulla tapahtuneet tai tapahtumassa olevat muutokset ovat vieneet tai ovat viemässä pohjan monilta uudistushankkeilta, joilla 1970-luvulla näytti olleen valtiosäännön muuttamiseen tarvittava 2/3 enemmistön kannatus. Samasta syystä uudistuslistan kärkeen on noussut muutoshankkeita, joilla 1970-luvulla ei ollut riittävää kannatusta. Eduskunnan aloitevallan laajentamista koskevassa kysymyksessä puolueiden kanta on pysynyt yhtä myönteisenä kuin 1970-luvun lausunnoissa. Niinpä tältä osin valtiosääntöuudistusta on jo käytännöissäkin toteutettu.

Puolueiden v. 1974 antamien lausuntojen perusteella laajinta kannatusta nauttivat keskeiset valtiosäännön uudistustavoitteet.

Uudistushanke	SDP	SKDL	Kes.	Kok.	RKP	LKP	SMP	SKL	PKP	Kannatus
Määräenemmistövaatimuksia alennettava ..	×	×	—	—	—	—	—	—	—	40 %
Lakien lepäämään jättäminen pois	×	×	—	—	—	×	—	—	—	40 %
Kiireelliseksi julistamiseen 3/4	(×)	(×)	×	—	×	×	—	—	—	2/3
Presidentin veto-oikeus poistettava	×	×	×	—	(×)	×	(×)	×	—	2/3
Lakien palauteoikeus .	—	×	×	—	×	×	—	—	—	40 %
Asetuksenanto-oikeus pois presidentiltä	×	×	×	—	×	(×)	(×)	—	—	2/3
Asetuksenanto-oikeus valtioneuvostolle	(×)	×	×	—	×	(×)	(×)	—	—	2/3
Eduskunnan hajoitus-oikeus pois presidentiltä	×	×	—	—	—	—	—	—	(×)	40 %
Eduskunnan hajoitus-oikeus valtioneuvostolle tai eduskunnalle ..	×	×	—	—	—	(×)	(×)	—	×	40 %
Eduskunnan hyväksyttävä pääministeriehdokas	(×)	×	—	×	—	×	×	×	—	2/3
Presidentin päätöksenteko sidottava ministeristön enemmistöön .	×	×	—	—	—	(×)	(×)	—	×	40 %
Presidentin vaali eduskunnalle	×	×	—	—	—	—	—	—	—	40 %
Kaksivaiheinen suora kansanvaali	—	—	—	—	—	×	×	×	×	
Valitsijamiesten täydentämä kansanvaali .	—	—	×	×	×	(×)	(×)	(×)	(×)	40 %
Eduskuntavaaleihin äänikynnys	—	—	×	×	—	—	—	—	—	40 %
Valiokunta- ja ryhmäaloitteet	×	×	×	(×)	×	×	×	×	—	2/3
Omaisuu den suojaa vähennettävä	×	×	—	—	—	—	—	—	—	40 %
Sosiaaliset perusoikeudet perustuslakiin	×	×	×	—	(×)	×	×	×	—	2/3
Neuvoa-antava kansanäänestys käyttöön .	—	—	×	×	×	×	×	×	×	40 %
Vapaa puolueuudistus	—	—	×	×	×	×	×	×	×	40 %
Valtiosääntötuomioistu in	—	—	(×)	—	×	×	×	×	×	

Taulukossa: × = myönteinen kanta
(×) = kanta tulkittu myönteiseksi

Vasemmistopuolueiden kannantarkistusten ansiosta uudistuslistan kärkeen ovat nousseet neuvoo-antavan kansanäänestyksen käyttöönotto ja presidentin vaalittavan muuttaminen välittömän kansanvaalin suuntaan. Toukokuussa 1983 muodostetun Sorsan hallituksen ohjelmaan sisältyy lupaus näiden uudistusten tekemisestä valtiosääntöön. Lisäksi hallitus lupaa muuttaa valtiopäiväjärjestystä niin, että kansantalouden häiriöiden lieventämiseksi tarpeellisia määräaikaista taloudellisia valtuuslakeja voidaan säätää julistamatta niitä kiireelliseksi (Helsingin Sanomat 4. 5. 1983). Muista valtiosäännön uudistushankkeista hallituspuolueet eivät näytä päässeen yhteisymmärrykseen.

Sosiaalisten perusoikeuksien ottamisella perustuslakiin lienee edelleen laaja periaatteellinen kannatus puolueiden keskuudessa, mutta periaatteellisesta myötämielisyydestä on hyvin pitkä matka yksityiskohdista sopimiseen. Muiden perusoikeuksien uudistaminen on juuttunut omaisuuden suojasta valitsevaan erimielisyyteen.

Puolueiden edustajien valtiosääntökomiteassa esittämien kannanottojen ja puolueiden v. 1974 antamien lausuntojen perusteella presidentin valtaoikeuksien supistamishdotuksilla oli monissa kohdin jopa 2/3 enemmistöön yltävä kannatus. Nyt näyttää siltä, että SKDL:n edellä mainittua kannanottoa lukuunottamatta presidentin muodollisten valtaoikeuksien vähentäminen ei enää kuulu puolueiden tavoitelistan kärkipäähän. Toukokuussa 1983 nimitetyn hallituksen ohjelmaan ei sisälly mitään lausumaa presidentin valtaoikeuksien vähentämisestä.

Valtiosääntöön tähän asti tehtyjen muutosten perusteella voidaan otaksua, että konsensuspolitiikan periaatteiden mukaisesti merkittävät uudistukset pyritään tekemään laajan yhteisymmärryksen pohjalta pikemminkin kuin pelkätään 2/3 enemmistön varassa.

VIIITTEET

¹ Valtiosääntökomitean välimietinnön 1974 herättämistä kannanotoista ja tulkinnoista ks. myös Jyränki (1974); Kastari (1974); Nousiainen (1974); Pohjolainen (1974); Korppi-Tommola, toim. (1975).

² Suomen Kansan Yhtenäisyyden Puolueen ja Sosialistisen Työväenpuolueen lausuntoja ei ole otettu huomioon, koska näillä puolueilla ei enää ole merkitystä eduskuntatyön kannalta. Merikoski on kirjassaan (1978) analysoinut puolueiden kannanottoja ja eri uudistusehdotusten todennäköistä kannatusta eduskunnassa.

³ Merikosken (1978) tulokset poikkeavat joissakin kohden taulukossa esitetystä arvioista. Selityksenä poikkeamille on ainakin osaksi se, että Merikoski on puolueiden lausuntojen lisäksi ottanut arvioissaan huomioon puolueiden edustajien valtiosääntökomiteassa esittämät kannanotot.

L Ä H T E E T

- Helsingin Sanomat 4. 5. 1983, Hallituksen ohjelma siirtää uudistukset tuonemmaksi.
- Jyränki, Antero: *Perustuslakiuudistus*, Tammi, Helsinki 1974.
- Kaila, Aarno: Puhelinhaastattelu 10. 2. 1983.
- Kastari, Paavo: *Valtiosääntöuudistuksen näköaloja*, Otava, Helsinki 1984.
- Keskustapuolueen kannanotto oikeusministeri Taxellin puolueelle toimittaman valtiosäännön osittaisuudistusta koskevan muistion kohtiin 2, 5 ja 6, puoluehallituksen hyväksymä 20. 5. 1982 (moniste).
- Korppi-Tommola, Juha (toim.): *Kansa kaikkivaltias*. Keskustelu valtiosäännön perusteista, Tammi, Helsinki 1975.
- Liikanen, Erkki: Puhe SDP:n puolueuuvoston kokouksessa 17. 11. 1982 (moniste).
- Maalaisliitto/Keskustapuolueen näkemykset presidentin vaalitavasta (muistio 1. 9. 1982/RM).
- Merikoski, Veli: *Presidentinvalta vai parlamentarismi?*, Weilin + Göös 1978.
- Nousiainen, Jaakko: Valtiosääntöuudistuksen taustaa ja näköaloja, *Politiikka* 16 (1974): 2, 87—103.
- Pohjolainen, Teuvo: Eräitä näkökohtia valtiosääntökomitean välimietinnöstä, *Politiikka* 16 (1974): 3, 219—32.
- Rihto, Ahti (toim.): Valtiosääntöä koskevia uudistushankkeita. Iltakoulumuistio 14. 4. 1982, Oikeusministeriö (moniste).
- SDP, Puolueuuvoston julkilausuma 14. 5. 1977 (moniste).
- » — *Sosiaalidemokratian suunta*. SDP:n tienviitat 1980-luvulle. Hyväksytty SDP:n 31. puoluekokouksessa v. 1978 Espoossa, Jaarli. Turenki 1978.
- » — *Uudistuva uudistaja*. SDP:n 32. puoluekokouksen päätökset, Kansan Voima, Joensuu 1981.
- » — Puoluetoimikunnan julkilausuma 17. 12. 1981 (moniste).
- SKDL, SKDL:n ehdotus uudeksi perusoikeuslaiksi, Satakunnan yhteisvoima, Pori 1980.
- » — Liittohallituksen kannanotto oikeusministeri Taxellin kirjeeseen kansanäänestyksestä 17. 12. 1981 (moniste).
- » — SKDL:n kannanotto valtiosääntöä koskeviin uudistushankkeisiin 20. 5. 1982 (moniste).
- » — SKDL:n liittohallitus ajankohtaisista valtiosääntökysymyksistä 2. 12. 1982 (moniste).
- Sosialistinen Lakimiesseura — Socialistiska Juristsällskapet, Seuran hallituksen kirje SKDL:n sihteeristölle 21. 2. 1983 (moniste).
- SMP, SMP:n *Lappeenrannan puoluekokouksen 7.—8. 8. 1982 poliittiset päätökset*, Suomen Uutiset, Helsinki 1982.
- Uusi Suomi 17. 2. 1983 uutinen Kokoomuksen eduskuntaryhmän kannanotosta valtiosääntötuomioistuimen perustamiseen.

Keskustelupuheenvuorot

Lauri Tarasti

Ainakin tällä hetkellä näyttää, että valtiosäännön osittainen uudistaminen voi jatkua edelleenkin. Se muoto, millä tämä tehdään, se strategia, jota noudatetaan, on varmasti hyvin merkittävä. Otan yhden esimerkin, joka mielestäni kuvaa sitä, millä tavalla voidaan päätyä lopputulokseen oikeaa linjaa noudattaen, kun joku muu linja olisi ollut johtamatta mihinkään tulokseen. Esimerkkinä koskee valtiopäivien päättäjaisjumalanpalveluksia. Eräs valtiosääntöä koskeva erillishanke oli Kirkko ja valtio -komitean viisi vuotta kestänyt työ, joka johti laajan periaatemietinnön antamiseen. Siellä oli eräänä ehdotuksena valtiopäivien päättäjaisjumalanpalveluksesta luopuminen. Tämä kohta johti kuitenkin komiteassa muutamaan eriävään mielipiteeseen ja olisi johtanut eduskunnassakin ilmeisen jyrkkiin kantoihin. Mutta täsmälleen sama hanke läpäisi eduskunnan täysin yksimielisesti, kun se toteutettiin eduskuntatyöryhmän ja eduskunnan ja oikeusministeriön virkamiesten yhteisen valmistelutyön pohjalta — ilman, että asiaan kiinnitettiin suurempaa huomiota. Se, että tällä tavalla sama asia saatettiin toteuttaa, johtui — paitsi tämän työn luonteesta — tietysti myös siitä, että uudistus liittyi juohevasti eduskunnan koollaolon jatkumiseen seuraavien valtiopäivien kokoontumiseen saakka. Tämä on mielestäni hyvä esimerkki siitä, miten eri muotoja noudattaen voidaan päätyä samassa asiassa todellakin toisella kertaa hyvään, toisella kertaa huonoon tulokseen.

Pekka Löyttyniemi

Palaan toteutettuun osaan. Selvä ja huomattava parannus on ilman muuta se, että valtiopäivät ovat koolla aina seuraavien valtiopäivien kokoontumiseen saakka ja että valiokuntien jäsenten toimikausi kestää koko vaalikauden. Erityisesti korostaen kansanedustajan mahdollisuutta tehdä lakialoite koko eduskuntatyön aikana. Lakialoitteen painavuus tulee varmasti korostumaan jatkossa siitä syystä, että nyt niiden valmisteluun voidaan varata aikaa ja tehdä niistä ehkä entistä parempia joko kansanedustajien yksittäisinä aloitteina tai ryhmienkin valmistelemina aloitteina.

Antti Seppälä

Valtiosääntötutkijoille tiedoksi perusoikeuskomiteasta, jonka puheenjohtaja satuin olemaan. Ei sen työ aivan niin onnettomasti päätynyt kuin Tarastin esityksessä sanotaan. Mietintöä ei jätetty, mutta aineistoa jätettiin oikeusministeriölle, josta se on löydettävissä. Aineiston joukossa oli mm. kolme lakiluonnosta: yksi oli SKDL:n melko pitkä, yksi oli nykyisen eduskunnan puhemiehen Erkki Pystysen ja yksi oli komitean puheenjohtajan. Kyllä niissä on nähdäkseni vieläkin jonkinlaista pätevyyttä. Silloin oli selvää, että puolueet eivät ole oikeastaan mistään asiasta yksimielisiä, joten oli mahdotonta tehdä minkäänlaista mietintöä, mutta kyllä tämä aineisto on tallessa.

Lainsäädäntöneuvos Tarastin alustuksessa mainitaan myös kokoontumisoikeuden uudistaminen, jossa olin myös mukana lainvalmistelukunnassa. Siitä on myös lakiehdotus kokoontumislainsiksi. Asia ei ole mennyt yhtään eteenpäin — en tiedä mistä syystä — ehkä johtuen siitä, että kokoukset ja mielenosoitukset loppuivat kymmenen vuotta sitten, eikä ole ollut välttämätöntä säätää tällaista lakia.

Pertti Timonen

Puuttuisin samaan kysymykseen kuin Tarastikin alustuksessaan eli ilma-
piirin muuttumiseen valtiosääntöuudistuksessa. Lähdetessä -60-luvun lopussa
uudistamaan keskusteltiin paljon siitä, missä vallan painopisteen tulisi sijaita
— eduskunnassa, valtioneuvostossa, presidentillä jne. Nyt ajatus on kokonaan
muuttunut, siis on aivan sama, missä elimessä »rötösherrat» istuvat. Toisin
sanoen on tullut aivan uusi ulottuvuus — kansalaiset vastaan poliitikot —
hallitsijat vastaan hallitut. Miten kansan vallankäyttöä voitaisiin yleensä
establishmentiin verrattuna lisätä, on valtiosääntöisesti melkoinen ongelma,
koska se ei ehkä niin vain olekaan korjattavissa. Nyt esim. kansanäänestys-
ajattelutapa on siitä eräs ilmeinen oire. Samoin presidentin valinnan siirtä-
minen eduskunnalle. Tämän Ahti Karjalais -seikkailun jälkeen ei ainakaan 20
vuoteen millään puolueella ole varaa liputtaa sen puolesta, että eduskunta
valitsisi presidentin. Nimenomaan kansalaisten vallankäytön halun ja kyvyn
kasvu tulee olemaan ainakin jonkin aikaa poliittisen ilmapiirin hapattaja. Kan-
salaisten vallankäytön kannalta yhdistyslainsäädännön uudistaminen saattaa-
kin olla tärkeimpiä uudistuksia, esim. saadaanko isoihin organisaatioihin suh-
teellisuusperiaate, kuinka valtaenemmistö siellä valtaa käyttää jne.

Lopuksi toteaisin, ettei mikään uudistus saisi kestää liian kauan, jotta sillä
olisi läpimenomahdollisuuksia. Kun ilmapiiri muuttuu, niin sen jälkeen uudis-
tukselta tavallaan loppuu kokonaan tuuli purjeista. Niinhän kävi tälle koko-
naisuudistukselle. Jos strategisesti ajatellaan, niin ehkä viisi vuotta on ehdoton
maksimi, ja tietysti valtiosääntöuudistuksessa menee aina aikaa.

Lauri Tarasti

Tässä kosketeltiin yhdistyslain uudistamista, ja kun olen pääsihteerinä
yhdistyslakikomiteassa, niin ehkä lyhyt kuvaus on paikallaan. Yhdistyslaki-
komitea käsittelee todella — niin kuin Pertti Timonen mainitsi — hyvin kes-
keistä kenttää lainsäädännössämme ja myös yhteiskunnallisessa vallankäytössä.
Komitea tulee jättämään mietintönsä käsitykseni mukaan ennen tämän vuoden
jouluu.

Erityisesti yhdistysten päätöksentekomuotoja tullaan vapauttamaan ja siinä
varmaankin jäsenäänestyksen kehittäminen on tärkeä osatekijä. Mutta suh-
teellista vaalia koskevien säännösten osalta näyttää siltä, että eri ryhmissä ei
vielä olla oikein varmalla kannalla, mitä siitä pitäisi sanoa. Komitean työn
kuluessa nähdään sitten, mikä on lopputulos. Suhteellisen vaalin osalta kes-
kustelu on aina kohdistunut aika lailla ammattiyhdistysliikkeeseen, mutta voi-
taisiin kysyä vielä voimallisemmin, mitä merkitsisi puoluelaitoksen sisäpuo-
lella, jos siellä vallitsisi tällainen pääsääntöinen äänestysmenettelyjärjestelmä.
Tällä kohden uskoisin, että tarvitaan aika paljon harkintaa ja miettimistä,
ennen kuin tullaan jonkinlaiseen tulokseen. Toistaiseksi asia on ehkä ollut
enemmänkin iskulauseen omainen, mutta loppusuoralla on kannat kuitenkin
muovattava.

Pertti Timonen

Sanoisin lainsäädäntöneuvos Tarastille, että nimenomaan puolueen sisällä-
hän tällä suhteellisuusperiaatteella on erittäin tärkeä merkitys, koska puolueet
ovat paraatti, jonka kautta kansa nykyään valtaa käyttää. Siellähän 50 %:n

tai sanotaan 51 %:n panoksella käytetään tällä hetkellä 100 %:sta tuotosta — ja huomattavasti pienemmälläkin. Tämähän on hyvin oleellinen kysymys puolueiden sisällä. Esimerkiksi vihreiden uusi organisaatiomuoto on erittäin suuri haaste nykyisille puolueille. Tähän nyt ei kannata syvemmin mennä, mutta toivoisi, että yhdistyslainsäädäntö tässä suhteessa vapautuisi vähän enemmänkin, kuin mitä Tarasti antoi ymmärtää.

Pekka Löyttyniemi

Tarastin esitys antaa mielestäni kuvan siitä, miten valtiosääntökysymyksissä tarvitaan aika pitkiä aikajännitteitä ennen kuin muutoksiin päädytään ja on syytäkin päätyä. Tarvitaan keskustelua ottaen huomioon senkin, että puolueiden näkemykset asioista kehittyvät hitaasti, ei tehdä muutoksia niihin kantoihin, jotka aikanaan on otettu. Pidän viiden vuoden aikaperiodia näissä asioissa aika lyhyenä. Kun otetaan huomioon, että keskustelualue on otettu vakavasti vuonna 1970, niin on kuitenkin kysymys lyhyestä aikaperiodista tämänlaatuisissa asioissa.

Toiseksi kovin mielellään yhtyisi siihen, että erityisesti kaksi asiaa: neuvoa antava kansanäänestys ja presidentin vaalitapakysymykset ovat sen laatuaisia asioita, joissa muutoksiin pääseminen olisi mahdollista ja ottaisi huomioon puolueidenkin näkökohtien kehittymisen viime aikoina.

Martin Scheinin

Apulaisprofessori Vanhasen alustukseen sisältyy sellainen ristiriita, että se käsittelee 80-luvun tavoitteita, mutta kuitenkin 70-luvulla artikuloidussa muodossa. Se on mielestäni ymmärrettävä lähtökohta alustukselle. Siitä huolimatta olisi hyvä yrittää hahmottaa sitä, minkälaisia uusia tavoitteita nousee esille 80-luvulla. Jos ne eivät muuhun vaikuta niin ainakin siihen, minkälaiset toteutumismahdollisuudet on 70-luvun tavoitteilla.

Ristiriita, johon viittasin, sisältyy jo otsikkoonkin, kun siinä asetetaan kysymys puolueiden tavoitteiden analyysistä. Eräs tämän hetken suurista keskusteluteemoista onkin juuri se, missä määrin puolueet pystyvät ja missä määrin niillä on oikeus artikuloida tämän vuosikymmenen tavoitteita. Kansainvälisessä marxilaisessa keskustelussa on tuotu esiin näitä ongelmia. On esitetty sellainen käsite kuin puoluemuodon kriisi, joka tarkoittaa sitä, että eivät ainoastaan monet nykyiset länsieurooppalaiset työväenpuolueet ole kriisissä, vaan itse asiassa kapitalismin kehitykseen liittyy koko puoluemuodon kriisi, ainakin työväenpuolueiden osalta.

Mainitsen kaksi asiaa, joista voi etsiä suuntaa 80-luvun uusille tavoitteille. Ensinnäkin voisi puhua yhteiskunnallisten ristiriitojen monimutkaistumisesta ja siitä, miten ihmisten elämäntapojen ja luokkaperustojen rapautuminen johtaa väistämättä siihen, että samoilla henkilöillä on erilaisia rooleja ja intressejä eri suuntiin. Tästä seuraa luokkaperustaisen organisoitumisen tietynlainen kriisi, ja yhteiskunnallisen toiminnan aiempaa voimakkaampi monisubjektius ja monimuotoisuus painottuvat.

Toinen asia on ns. arvokomous, joka toisaalta liittyy siihen, että taloudellinen kasvu on luonut tietyn aineellisen perustan, jonka oloissa nousee esille ns. postmateriaalisia arvoja. Toisaalta se liittyy siihen, että taloudellinen kasvu on tyrehtynyt ja käy ilmi, että tähän saakka poliittinen koneisto on voinut nojautua siihen, että se jakaa näitä uusia taloudellisia etuuksia. Tämän tapai-

selta poliittiselta toiminnalta on pohja pois, mikä on tärkeä perusta arvokumoukselle, jonka seurauksena on mm. politiikan alan laajeneminen verrattuna taloudellisten etujen jakamiseen.

Näin ollen voisi arvella, että ainakin jollakin tasolla on edessä — tai käynnissä — poliittisen kulttuurin muutos, jossa nousevat esiin kokonaan toisenlaiset kysymykset. Valtiosäännön kehittämisen osalta tämä merkitsee ainakin sitä, että ei riitä pitäytyminen kolmen keskeisen valtiomahdin väliseen nollasummapeleihin, vaan syntyy tavoitteita, jotka rikkovat ylimpien valtioelinten valtasuhdepeiliä ja esiin tulee toinen ulottuvuus — kansalaisten ja poliitikkojen välinen suhde.

Mitä nämä ilmiöt sitten merkitsevät 80-luvun valtiosääntötavoitteiden kannalta? Otan esiin joitain esimerkinluontoisia kehitysmahdollisuuksia sen selvittämiseksi, mitä edellä olen tarkoittanut.

Ensinnäkin voisin viitata erilaisten itsehallinnollisten lähidemokratian rakenteiden luomiseen. Mielestäni on olennaista nähdä, ettei kysymys ole vain jostain kansanäänestyksestä, jolla osallistutaan valtakunnalliseen poliittiseen päätöksentekoon, vaan todellakin perustason lähidemokratiasta, jolla ihmiset voivat ottaa omat asiat käsiinsä puuttumatta välttämättä muiden asioihin. Toiseksi voisi mainita toimintaoikeudet työympäristössä, joka tietysti liittyy edelliseen. Vanhatkin tavoitteet mm. perusoikeuskysymyksissä saavat uudenlaista merkitystä ja uusia painotuksia. Voisin mainita tasa-arvotavoitteiden painottumisen vaikkapa vain sukupuolten välisinä tasa-arvokysymyksiä. Samoin arvokumous luo uutta sisältöä omaisuudensuojakysymykseen. Esimerkiksi ympäristönsuojelun ja omistuksen välistä suhdetta joudutaan arvioimaan uudella tavalla. Valtiomahdinten välisten suhteiden osalta ehkä jopa tärkeämpiä kuin niiden keskinäiset suhteet tulee valtiomahdinten suhde ns. suoraan toimintaan ja kansalaisliikkeisiin. Myös kysymys neljänestä valtiomahdistä eli tiedonvälityksestä saa jo pelkästään teknisen kehityksen myötä entistä tärkeämmän merkityksen.

Paula Eenilä

Valtiosäännön uudistamisesta puhuttaessa on määräenemmistösäännösten muuttaminen minun nähdäkseni hyvin oleellinen asia. Apulaisprofessori Vanhanen juuri sanoi, että uudistushankkeiden toteuttamismuodoksi saattaa vakiintua suuri yksimielisyys, ja hän totesi myös, ettei nimenomaan määräenemmistösäännösten uudistaminen pitkään aikaan liene mahdollista. Kuitenkin siinä todella olisi kansanvallasta kysymys.

Tatu Vanhanen

Vastaisin kahteen minulle osoitettuun kysymykseen. Toinen koski sitä, että olen analysoinut puolueiden 1970-luvun tavoitteita, vaikka teemana pitäisi olla 1980-luvun tavoitteet. Se johtuu siitä, että puolueet eivät ole virallisesti muuttaneet kantaansa sen jälkeen, kun ne antoivat toiselle valtiosääntökomitealle lausuntonsa. Lausuntojen perusteella ei voida olla täysin varmoja siitä, pitävätkö puolueet kiinni kannoistaan, jotka ne silloin omaksuivat, mutta tällä hetkellä on mahdoton saada selkeää kuvaa, mitkä puolueiden tosiasialliset kannat ovat nykyään. Ne luultavasti tulevat esille siinä vaiheessa, kun asiasta on päätettävä ja otettava uudelleen kantaa.

Toinen kysymys koski suhtautumista määräenemmistösäännöksiin. Näyttää

siltä, että muutosvaatimusten taakse ei ole tullut lisää kannatusta ja sen takia ei näytä todennäköiseltä, että merkittäviä muutoksia tapahtuisi. En halua sanoa, ettei mitään muutoksia pitäisi tehdä, mutta tuon tässä esille jonkun näkökohdan sen tueksi, että määräenemmistösäännöksillä voi olla myös myönteisiä vaikutuksia. Suomessa määräenemmistösäännökset ovat tehneet mahdolliseksi välillisesti kaikkien puolueiden hallituksen, millä on ollut myönteisiä vaikutuksia. On luultavasti vältytty monilta harkitsemattomilta muutoksilta ja jonkin huomattavan kansanosan oikeuksien loukkauksilta. Nimenomaan segmentoituneisiin yhteiskuntiin yksinkertainen enemmistövalta sopii huonosti. Suomi on siinä mielessä segmentoitunut yhteiskunta, että meillä on perinteisesti ollut hyvin voimakkaita ideologisia vastakohtaisuuksia, ja sen takia luulen, että yksinkertainen enemmistövalta ei meidän oloissamme olisi ollut niin ihanteellinen olotila kuin jossakin toisessa yhteiskunnassa, joka on poliittiselta kulttuuriltaan homogeenisempi.

Ilkka Saraviita

Minä olisin apulaisprofessori Vanhasen puheenvuoroon kehittänyt toisenlaisen käsityksen. Minusta kyllä tuntuu, että määräenemmistösäännökset ovat valtiosääntöuudistuksen eräs kynnyksysymys. Konsensuspolitiikka on tällainen moderni perustelu ja puolustelu määräenemmistösäännöksille. Toisaalta asia voidaan nähdä niinkin, että Suomi on ainoa parlamentaarinen demokratia maailmassa, jossa hallituksen pitää nauttia enemmistön luottamusta, mutta kun hallitus siten tahtoo toteuttaa lainsäädäntöpolitiikkaa, ts. käyttää sitä valtaa, jonka eduskunnan enemmistö on sille antanut, niin hallitus törmää määräenemmistösäännöksiin. Erityisen hankalia määräenemmistösäännökset ovat silloin, kun käsitellään kansallisia kriisitilanteita ja niiden hoitoon enemmistöt eivät riitä. Myös nykyaikaiset ympäristökysymykset törmäävät määräenemmistösäännöksiin.

Konsensusperustelu tähtää enemmistön tahdon eliminoimiseen. Se on otettu kansainvälisestä politiikasta. Se tuli tutuksi ETYK:ssä, jossa juuri nähtiin, miten esimerkiksi sellainen valtio kuin Malta saattoi konsensuspolitiikan hengessä kiristää koko enemmistöä oman politiikkansa tukemiseen. Siis kyllä määräenemmistösäännöksillä vielä nykyaikanakin on kielteisiä vaikutuksia valtiosäännössä.

